

Ema Čengelová

Portuñol/portunhol ako jazykový fenomén

(posudek vedoucího bakalářské práce)

Autorka předkládané práce Ema Čengelová si zvolila téma, které se vztahuje k oběma oborům jejího studia, k portugalštině i španělštině: fenomén *portuñol* (portugalsky *portunhol*) je zajímavým, i když relativně málo popsaným jazykovým útvarem, který je výsledkem setkávání těchto jazyků. Téma bylo tedy vzhledem k zaměření autorky zvoleno naprosto logicky, zároveň ale pro ni představovalo velkou výzvu, protože teoretický popis tohoto útvaru vyžaduje nejen solidní znalost obou jazyků, ale také kompetence v oblasti sociolingvistické a dialektologické, tedy v oborech, které nejsou součástí nabídky bakalářského studia. Autorka tedy musela značnou část teoretických souvislostí nastudovat samostatně. Další komplikací pro ni bylo to, že z povahy tématu vyplývá převážně teoretický rozměr práce: materiállové, korpusové či jinak založené analýzy, jež obvykle tvoří praktickou část práce, představující hlavní autorský přínos, u tohoto tématu nepřipadaly v úvahu. Mohu konstatovat, že autorka práce těmto komplikacím čelila statečně a podařilo se jí napsat velmi pěknou práci.

Na struktuře práce se zásadním způsobem odráží klíčový teoretický problém spjatý s tématem *portuñol*: toto označení se používá pro dva související, ale odlišné fenomény, totiž jazykovou variantu používanou na uruguaysko-brazilském pomezí v Jižní Americe a komunikační jazyk používaný mluvčími španělštiny a portugalštiny při vzájemné komunikaci. Autorčino rozhodnutí zasadit výklad do širšího teoretického rámce je proto naprosto pochopitelné: v úvodních kapitolách tak popisuje kontext teoretický (charakterizuje rozdíl mezi oběma fenomény za pomoci výkladu základních souvisejících pojmů, jako jsou bilingvismus, jazyky v kontaktu apod.), a nastiňuje také základní historické souvislosti (historie a koexistence španělštiny a portugalštiny). Ve třetí kapitole se pak již může věnovat ucelenému popisu *portuñol* jako jazykového útvaru, v kapitole čtvrté *portuñol* jako dorozumívacímu nástroji mezi španělskými a portugalskými mluvčími. Pátá kapitola je věnována rozšíření zkoumaného jevu, poslední kapitola pak shrnuje hlavní závěry práce.

Výše jsem naznačil, že některé vlastnosti zvoleného tématu byly pro autorku jistou komplikací. Musím konstatovat, že se jí s nimi podařilo vyrovnat.

Se základním problémem, pro studenta bakalářského studia velmi náročným, totiž s problémem pochopit a postihnout zásadní teoretický rozdíl mezi oběma významy termínu *portuñol*, se vypořádala velmi dobře: její výklad je logický, vnitřně bezrozporný a odráží strukturní rozdíly mezi oběma fenomény velmi přesvědčivě (v jistém ohledu přesvědčivěji, než se to daří některým polo odborným textům o *portuñol*).

Další komplikaci připravila autorce neexistence početnější sekundární literatury věnované *portuñol* a zejména její často polovědecký charakter. Zdá se mi, že se autorce podařilo vyvarovat na jedné straně zjednodušování, na straně druhé nevědeckým, subjektivním prohlášením, které se při popisu sociolingvistických jevů někdy objevují.

Výše jsem uvedl, že téma je pro bakalářskou práci poměrně náročné. Tato skutečnost se částečně odráží zejména v úvodních teoretických výkladech sociolingvistických pojmů,

historie španělštiny a portugalštiny – tyto výklady jsou někdy dosti elementární a překládají jen zcela základní obraz popisovaných jevů, který by neobstál při vážné lingvistické diskusi odpovídající aktuálnímu vývoji oboru. Nezdá se mi však, že by šlo o výklady deformující skutečnost: autorka zkrátka začleňuje poznatky osvojené ze sekundární literatury do svého stylu výkladu, mimochodem čtenářsky vstřícného. Jen místy (výklad interferencí a transferu na s. 11 a 12 nebo dialektu na s. 12 a 13) dochází k přílišnému zjednodušení.

Velmi pozitivně bych chtěl ohodnotit práci se sekundární literaturou, a to ve dvojitým ohledu: sekundární literatury je jednak na bakalářskou práci relativně mnoho, což odráží autorčin velmi poctivý přístup k přípravě práce, jednak se v ní objevují velmi moderní, anglicky psané zdroje, což nepovažuji u bakalářské práce za samozřejmé. Velmi pozitivním důsledkem tohoto přístupu je, že jsou v textu citovány některé zcela aktuální sekundární zdroje (to je hodné ocenění už proto, že takové zdroje jsou pochopitelně pro studenta bakalářského studia hůře srozumitelné než zdroje tradiční). Místy sice vzniká určité napětí mezi obsahem citovaných zdrojů, dané tím, že vedle těch velmi aktuálních jsou citovány i ty velmi tradiční nebo dokonce ne zcela odborné, ale toto napětí nikdy nepřekračuje rozumnou míru.

Náměty a otázky k obhajobě:

- Autorka v textu zmiňuje jiné jazykové fenomény, které se vzdáleně *portuñol* podobají (Skandinávie, slovanské jazyky). Zná nějaký podobný fenomén i z románského světa?
- V Portugalsku se zejména u mladých lidí objevuje výrazná nechuť mluvit se španělskými mluvčími „románsky“, mnozí dávají přednost angličtině. Jaká je podle autorky budoucnost *portuñol* jako komunikačního nástroje mezi španělskými a portugalskými mluvčími?

Z formálního a jazykového hlediska je práce připravena pečlivě, občas se objevují chyby v interpunkci, zejména na konci vložené věty.

Celkově soudím, že jde o velmi pěknou práci, ve které autorka prokázala nejenom vědomosti odpovídající úrovni bakalářského studia, ale též schopnost rozšířit si znalosti i v oborech, které jsou pro ni nové. Text je výhradně teoretické povahy a neobsahuje obvyklou vlastní materiálovou studii, ale to je jednak dáno tématem, jednak absencí vlastního přínosu v podobě případové studie autorka nahradila velmi přínosným, originálním zpracováním sekundárních zdrojů.

Práci doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím známkou *výborně*.

V Praze dne 3. 6. 2021

doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.